

Interview med Else Hammerich

- *stifter af Center for Konfliktløsning*

Af Lilia Winkel, cand.scient.soc, Center for Konfliktløsning (2004)

- Der er to historier flettet ind i hinanden. Den ene er min personlige, og den anden er den store historie. Den sidste er mest interessant, så der begynder jeg. Centret blev tænkt i begyndelsen af 90'erne. Da var der meget brutale krige i Jugoslavien, men længe før, i tiden efter anden verdenskrig, havde vi en lang kold krig, der varede helt op til slutningen af 80'erne. Det vil sige 40 års kold krig med atomoprustning og trusler. Den holdt os fanget i gensidige fjendebilleder og voldsomme polariseringer mellem øst og vest og mellem fredsbevægelsen og folk, der gik ind for militær oprustning. Der var virkelig fjendskab.

- Da østblokken gik i opløsning, blev den kolde krig afblæst. Da var vi mange der tænkte, at fredsdividenden - alle de penge, talenter og energier, der var bundet i at bekæmpe hinanden - nu skulle frigøres, så vi kunne begynde at bygge en global fredskultur. Det var et stort håb, at nu skulle der investeres i at løse problemer på mere fredelig vis. Men det skete ikke. Krigene på Balkan kom, og det varede ikke længe før østblokken som fjendebillede blev afløst af et muslimsk fjendebillede.

- Alligevel var der både initiativ og håb i tiden. Der opstod centre som vores overalt i den periode. Det vidste jeg ikke dengang, vi startede Center for Konfliktløsning, men da vi skrev ud i verden og fik post tilbage, forstod vi, at der fandtes mange centre med samme ikkevoldelige tilgang, og parallelle metoder. Det var opmuntrende at mærke, at vi var med i en global bølge.

- Den bølge handler om at opdyrke en fredskultur indefra, ved omhyggeligt at studere den ikkevolds-teori og træne de handlinger, der kan erstatte fjendtligheder og laden-stå-til, når problemerne opstår i folk.

- Selv var jeg et krigsbarn - besættelsen og modstandsbevægelsen prægede vores familie dybt. Min bror blev skudt af tyskerne, og det havde mange smertelige følger, så jeg har oplevet en smule af, hvad børn i Jugoslavien og Irak oplever i dag. Kun en flig, men nok til at jeg ved, at krig er som en gift, der trænger helt ind i familier og virker i mange år. Så jeg har altid været lodret imod militarisering og var med i atommarcherne i 60'erne. Men selv fredsbevægelsen kunne være ufredelig: "Her er vi de gode og fredelige, og de andre er krigeriske og forkastelige" - jamen det forholder sig faktisk sådan, at vi alle har god såvel som ond vilje i os. Det havde vi bare svært ved at se under den groft polariserende kolde krig. At der opstod mange centre for konfliktarbejde kan ses som forsøg på at komme ud over skurk/helt tankemønsteret og erstatte den med analyse og dialog.

Hvordan var de første måneder af centrets liv?

- Vi havde en stor indvielse på Københavns Universitet med rigtig mange mennesker, fin pressedækning, glæde, røde kinder og mange blomster. Men natten derpå sov jeg dårligt, for jeg følte, at vi nærmest havde udstedt en dækningsløs check. Vi havde jo kun vores fantastiske ideer, et værdigrundlag på 4 sider og en lille flok engagerede mennesker. Vi havde intet undervisningsmateriale, intet kontor, ingen kunder, ingen penge, ingen aftaler, og det hvilede blytungt på mig i de dage. Heldigvis trådte min søster Vivi Hammerich til, da det så sort ud, med sit organiserings talent og gå-på-mod – det lettede. De første mange måneder vibrerede af turbulens og tilblivelse. Der kom mange til, og de skabte centret.

- Vi diskuterede, hvad centret skulle hedde, og fravalgte "konflikthåndtering", som lignede et teknisk fix alt for meget, og "konflikttransformation", som vi fandt for idealistisk. Vi valgte "konfliktløsning", men i dag ville vi nok have sagt "konfliktarbejde", som er mere realistisk og dynamisk, for det er ikke alle konflikter, som kan eller skal løses.

Hvor fandt du støtte?

- I personlige netværk - venner og bekendte, som kendte nogen, der kendte nogen, der havde en kontakt et sted. Der er en myte om, at centret blev skabt rundt om mit spisebord. Det er rigtigt, men der var mange og skiftende mennesker rundt om det bord. Her udviklede vi hele grundlaget, og her havde vi vores første konflikter – og de første dilemmaer tårnede sig op.

- Vi arbejdede meget internationalt fra starten, og kom også i gang med vores første grunduddannelse i konfliktløsning - hver enkelt kursist var indfanget med lasso. Siden er et sted mellem 60-80.000 personer blevet undervist af os, i Danmark og udlandet.

Hvordan holdt du fast i troen på at det kunne lade sig gøre?

- Jeg blev inspireret af mange, bl.a. en læge jeg mødte i Beograd i starten af 90'erne, da jeg var på en nødhjælpstur. Han var i den jugoslaviske fredsbevægelse, som var lille og uglest, mens krigen rasede. Han var serber og kørte illegalt medicin og førstehjælp ind til bosnierne i Sarajevo, han hjalp altså "fjenden", så han var i sandhed et modigt menneske.

- "Kan det overhovedet nytte?", spurgte jeg, og han svarede, at han ikke havde noget politisk håb, for han troede ikke mere på store ideer og systemer. "Jeg må sætte min lid til kaosteorien", fortalte han. "Når en sommerfuglevinge svirrer i Kina, kan det bevirke en orkan på den anden side af jorden. Jeg tror, at man må lytte til sit hjerte og gøre det, man finder rigtigt og så håbe, at det man gør møder andre partikler, og at de tilsammen bliver til en bølge, der kan skabe social forandring." Denne anonyme helt tænker jeg tit på.

Hvad var sværest?

- Det var at navigere i vores dilemmaer! Nogle ting var vi vildt uenige om, og nogen idyl har det aldrig været. Eksempelvis var der folk der mente, at vi skulle forfægte specifikke, samfundskritiske synspunkter, hvor jeg syntes at vi skulle tage udgangspunkt i en ikkevoldelig faglighed. De var

forargede over, at vi kunne tænke på at uddanne politi og soldater – for det var jo voldsapparatets aktører. Så det med det politiske og det faglige var et dilemma, og det er det stadigvæk.

- Nu synes jeg ikke, at dilemmaer er dårlige. Tværtimod! Der er dynamik og udvikling i dem. Hvis man erkender, at de er der, rummer dem med alle deres ubekvemme tvivl og undgår de lette kompromiser, så kan der vokse noget aldrig-før-set frem.

- Et andet dilemma var, om der skulle penge ind i foretagendet. Vi kunne godt se, at vi skulle bruge penge til kontor osv. Men om undervisere og mæglere skulle have penge for deres arbejde - der var vi i tvivl. Det dilemma mellem græsrodsarbejde og forretning har vi også i dag. Går man ud ad nonprofit tangenten, er jeg bange for, at man bliver en alt for sårbar græsrodsgruppe, for der er både beskyttelse og energi i penge. Går man ud ad den kommercielle tangent, kan man blive bagbundet, så man måske lefler for kunderne og giver køb på værdierne. Så det dilemma er vi stadig opmærksomme på.

- Og så var der et tredje dilemma, nemlig mellem terapi og undervisning. Nogle syntes, at konfliktløsning var et felt, hvor kun terapeuter og psykologer havde noget at gøre. At det var deres felt, og at vi skulle overlade det til dem – fordi det havde med følelser at gøre.

- Jeg synes, der eksisterer et svært og frugtbart dilemma mellem undervisning og terapi. På vores kurser og uddannelser underviser vi i en bestemt kompetence, nemlig konfliktarbejde. For virkelig at få den kompetence til at gro, må man se nøje på sit eget konfliktmønster og sine følelser, og derved foregår der tit en stærk personlig udvikling. Denne udvikling er en følge af undervisningen, men det er ikke min sag som underviser at helbrede eller behandle den enkeltes sind. Så jeg behandler ikke, jeg underviser. Der sker en personlig udvikling, og den må vi støtte og give trygge rammer, men den er i bund og grund den enkeltes valg og ansvar.

Hvad var lettest?

- Det lettede, at konfliktarbejde lå som et tydeligt ønske og en nødvendighed i tiden. Så mange døre åbnede sig for os, og vi fik mange flere ja'er end nej'er, når vi søgte opbakning. Til tider var medvinden ved at blæse os omkuld. Den medvind er der stadig, men nu står vi sikrere, fordi vi har en solid faglighed, og fordi vi er så mange.

Var der et tidspunkt hvor du tænkte at nu – nu er det lykkedes?

- Jeg kan aldrig sige "nu er det lykkedes", men "nu er vi godt på vej". Ja, når jeg ser, at vores stof og praksis virker, og når deltagerne siger, at de bliver mere tænsomme og også gladere og stærkere.

- Og da jeg f.eks. så hvordan de trænere, som vi uddannede til det Tibetanske Center for Konfliktløsning, kunne undervise. Det var jo ganske unge mennesker. Nogle af dem havde ingen skolegang, nogle havde været gadebørn i Lhasa, og de startede næsten uden selvtillid. Da jeg så dem undervise, som voksne, værdige og kompetente trænere på deres helt egne tibetanske facon, da blev jeg rigtig rigtig glad.

- Jeg er også opmuntret over de store diskussioner, vi har lige nu om, hvilken vej vi skal gå, også når de er heftige, for jeg synes, det er et sundhedstegn. Der er mange mennesker, som nu løfter og som vil noget forskelligt med centret. At det er blevet sådan et dynamisk sted siger mig, at noget er lykkedes. Vi kan sige ting klart og direkte til hinanden og er ikke så forsigtige som tidligere. Man kan jo blive helt hæmmet, hvis man taler misforstået girafsprog og bliver alt for pæne. Nu er tonen igen blevet stærkere og dybere – og sjovere.

- Men når jeg så ser fremmedfrygten i den danske lovgivning, og ser krigene ude i verden - især Irak-krigen - så er der grænser for min eufori, for at sige det mildt! Lige i dag læser jeg i avisen, at danske soldater er anklaget for tortur. Jeg ønsker, at vores center kan gøre et solidt og respekteret arbejde for at vise i al offentlighed, at der er bedre måder at løse politiske konflikter på end gennem vold og magtanvendelse. At der er mere livsbekræftende og effektive muligheder end at gå i krig eller være passiv.

Hvad er det vigtigste du har lært ved at arbejde med konfliktløsning?

- At lære konfliktarbejde er at være på en rejse, som hele tiden åbner nye udsigter - også til mindre heldige sider af en selv. Konfliktløsning et stærkt, bevidsthedsudvidende stof. Den udvidelse bliver ved hele mit liv, og det er både godt og besværligt. Jeg lærer at se opmærksomt på det, der sker i mit liv, i mig selv og i verden, så jeg ikke så let lader mig opsluge af mine følelser og tanker. Alle har vel forskellige arbejds punkter i deres tilværelse, og mit hedder: Se klarere og dømm mindre, både hvad angår situationer og mennesker. Hvis jeg havde været 30 år yngre, så havde jeg nok sagt: at jeg skal lære at se klart uden at dømm. I dag vil jeg sige: se lidt klarere, dømm lidt mindre. Og så være glad til.

Offentliggjort første gang i 2004 i magasinet Dialog & Dilemma, Center for Konfliktløsning